

Ithaka
Prijs & Stipendium

Toekenning Ithakastipendium 2019

Als secretaris van de jury van de Ithakaprijs maak ik hierna graag bekend wie het Ithakastipendium 2019 gaat ontvangen. Voorwaarden hierbij zijn dat het beoogde artikel of publicatie verbindend onderzoek betreft en dat het door middel van een publicatie voor een breed publiek beschikbaar komt. Ook journalistieke producties komen hierbij in aanmerking. Het bedrag wordt toegekend aan onderzoek dat ook daadwerkelijk is gepubliceerd.

Er zijn dit jaar drie inzendingen voor het stipendium te weten een aanvraag van

- *Astrid Schutte met het oog op een nog te publiceren boek over personen op en rond Huis Baak,*
- *Marycke Janne Naber die een derde deel in een serie wandelgidsen wil samenstellen langs kastelen en buitenplaatsen op de Veluwe en*
- *Edith Gerritsma en Andrea Hijmans. Zij doen een verzoek om met het stipendium een documentair fotoboek samen te gaan stellen over hedendaagse follies.*

De jury oordeelde, dat alle aanvragen aan de eisen voldoen en dat zij interessante onderzoeksdoelen beogen. Mede hierdoor ontstond een levendig juryberaad, waarbij het duurde voor duidelijk werd wie de race zou gaan winnen. Degene die ik zo dadelijk als de gelukkige winnaar aanwijs, mag weten dat de keuze unaniem werd genomen.

Wij ontvingen een voorstel van

1. Edith Gerritsma en Andrea Hijmans. Beiden willen een fotoboek samenstellen rond nutteloze architectuur of te wel follies. Bouwwerken die voor het leuke of verrassende werden neergezet en die wandelaars op de monumentale buitenplaats op een verkeerd been moesten zetten. Dit genre nam in Engeland tijdens de 18de eeuw maar ook bij ons werden talloze follies op veel kastelen en historische buitenplaatsen geplaatst. De Donderberg Groep, zoals de Nederlandse stichting van follies, tuinsieraden en vermaaksarchitectuur heet, doet daar bij ons diepgaand onderzoek naar. Gerritsma en Hijmans refereren in hun aanvraag naar een reisexpositie met moderne follies, die laatstelijk op de Fraylemaborg te Slochteren was te zien. Zij signaleren een trend want steeds vaker komen bouwkundige grapjes in parken, tuinen of in de openbare ruimte te staan. Hier vervulden kastelen, historische buitenplaatsen en landgoederen een voortrekkersrol. Moderne follies zijn gebouwd onder andere bij de halte Noorderpark op de Noord-Zuidlijn van Amsterdam, op de buitenplaats Koningsweg nabij Arnhem en het dorp Norg ziet zichzelf in een toekomst graag uitgroeien tot een follydorp. Graag willen de auteurs onderzoek gaan doen naar hun moderne verschijningsvormen, functies, motieven en materiaalgebruik.
2. De gidsen die Marycke Naber bezorgt zijn compacte en tegelijk informatieve boekwerkjes waarbij de wandelaar niet enkel op de aanwezige natuur maar ook op het rijkelijk aanwezige monumentale erfgoed wordt gewezen en geïnformeerd. De teksten worden verlevendigd door korte interviews met bewoners van buitenplaatsen. Voor dit soort wandelgidsen bestaat een markt en zulke publicaties dragen bij aan de vergroting van de maatschappelijke zichtbaarheid van kastelen, historische buitenplaatsen & landgoederen maar zeker ook aan de gezondheid van de liefhebbers van dat monumentale architectuurgenre.

Ithaka

Prijs & Stipendium

3. Astrid Schutte wil met de toekenning een literair non-fictieproject starten rond Huis Baak. Dit is een complex historische buitenplaats in het gelijknamige dorp Baak nabij Zutphen. Het is de bedoeling dat een dubbelportret tot stand komt van Werner Helmich en Jan Schutte, de vader van de auteur. De jurist Helmich was de laatste eigenaar van Huis Baak en Schutte een zoon van een arme pachtboer. Hij klimt na studie op tot plaatselijk bankdirecteur terwijl Helmich door tijdsomstandigheden steeds meer aanzien inlevert en zijn kapitaal ziet afkalven. Schutte krijgt daarentegen invloed en aanzien in het dorp en omgeving. Daarmee wilt dit boek ingaan op de maatschappelijke verschuivingen op en rond buitenplaatsen en in het bijzonder op Huis Baak.

De keuze van de jury viel op het voorstel van Astrid Schutte voor haar onderzoek getiteld *Een laatste heer*. De jury merkt hierbij op het te waarderen dat Schutte onderzoek gaat verrichten naar (en ik citeer hier uit haar eigen motivatiebrief) *‘De laatste heer schets het leven achter de imponerende gevels van een historisch landgoed. De wereld van de adellijke families en die van grootgrondbezitter intrigeert, maar tegelijkertijd schermen deze families zich vaak af voor nieuwsgierige buitenstaanders. Dat een journalist een familiearchief mag inzien, is bijzonder. Door het combineren van de twee verhaallijnen – die van Werner Helmich en Jan Schutte – schetst de auteur hoe de wegen van twee uiteenlopende milieus elkaar kruisen en hoe maatschappelijke veranderingen invloed hebben op het landgoed en het beheer ervan. Door ook de sociaaleconomische context van het Gelderland van die tijd mee te nemen, wil zij verhelderen welke mechanismen een rol spelen bij het in stand houden en verdwijnen van maatschappelijke elites. Met andere woorden: een groot landhuis als Huis Baak staat symbool voor een bepaalde tijd en bestaat dus uit veel méér dan enkel mooie stenen’*

Dat zulk onderzoek succesvol kan zijn, bewijzen de bestsellers van Josephine Rombouts. Zij schreef twee prachtige boeken over haar werk, eerst als huishoudster en later als personal assistant van een hoog-adellijke Engelse dame op haar Schotse kasteel. Precies dit rollenspel intrigeert ook Schutte. Voor Rombouts leidde dit tot bestsellers. Van harte hoopt de jury van de Ithaka-prijs dat ook *De laatste heer* een bestseller wordt. Dat zou leuk voor zijn Astrid Schutte en Ambo / Anthos Uitgevers, maar ook voor Huis Baak en daarmee alle historische buitenplaatsen van ons land. Wij wensen je alle succes bij dit onderzoek en zien uit naar de publicatie van *De laatste Heer*.